

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

2026-YIL
IYUN/6-SON, I-QISM

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, may.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

O'ZBEKISTON MOLIYA TIZIMINING ZAMONAVIY HOLATI VA UNING BARQARORLIK KO'RSATKICHLARI	18
Nazarov G'ayrat Xayrullayevich	
YUKLARNI TASHISHDA ZARURIY TRANSPORT XUJJATLARI.....	22
Ne'matov Husniddin Alijon o'g'li	
SURXONDARYO VILOYATI HUDUDLARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI OSHIRISHDA MOLIYAVIY IMTIYOZ VA PREFERENSIYALARNI SAMARALI QO'LLASH YO'NALISHLARI	27
Otamurodova Dildora Abdukrimovna	
GLOBAL BEQARORLIK SHAROITIDA MILLIY IQTISODIYOTNING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH MODELLARI	32
Saidnazarova Odinabonu Saidolim qizi	
СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ИССЛЕДОВАНИЙ В ОБЛАСТИ УЧЕТА И АУДИТА ФИНАНСОВЫХ ИНСТРУМЕНТОВ.....	37
Пулатова Мадина Бейсеновна	
Табаев Азамат Зарипбаевич	
MAJBURIYATMI YOKI MAJBURIY RISK? MOLIYAVIY MAJBURIYATLAR KONSEPTUAL ASOSLARINING IQTISODIY TABIATI VA ZAMONAVIY TALQINLARI.....	42
Palvanov Xusniddin Bekimmatovich	
ПРИНЦИПЫ И МЕТОДЫ УЧЕТА ФИНАНСОВЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ В СИСТЕМЕ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ.....	47
Пу Кебин	
TRANSPORT XIZMATLARI SIFATINI BARQARORLIK NUQTAYI NAZARIDAN O'RGANISH METODOLOGIYASI.....	51
Xodjaniyazov Elbek Sardorovich	
VILOYAT SANOAT KORXONALARINING INNOVATSION RIVOJLANISHIGA TA'SIR ETUVCHI KO'P OMILLI EMPIRIK MODELLAR ASOSIDA TAHLIL QILISH VA PROGNOZLASH (Qashqadaryo viloyati misolida)	57
Avazova Nafisa Namazovna	
SANOAT KORXONALARI SHOVQINI VA ATMOSFERA CHIQINDILARINING TURAR-JOY HUDUDLARI EKOLOGIYASIGA TA'SIRINI KAMAYTIRISH CHORALARI	61
Saparova Shohida Abduvaliyevna	
SANOAT SHOVQINI VA ATMOSFERA IFLOSLANISHINING SHAHAR TURAR JOY HUDUDLARI VA EKOLOGIYASIGA TASIRINI O'RGANISH.....	65
Shaxyusupova Nilufar Erkin qizi	
BARQAROR SHAHAR RIVOJLANISHIDA SANOAT OQOVA SUVLARINI BIOLOGIK TOZALASH TEXNOLOGIYALARINING ROLI.....	69
Tursunova Aziza Asrorovna	
SHAHAR EKOLOGIK MUHITIGA SANOAT KORXONALARINING TA'SIRINI BAHOLASH.....	75
Imomnazarov Farrux Saibjabbor o'g'li	
O'ZBEKISTONDA AYOLLAR TADBIRKORLIGI: RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA IQTISODIY KO'RSATKICHLAR TAHLILI.....	78
Xusanova Zulfiya Raxmatullayevna	
KORXONALARDA INVESTITSIYA SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA INNOVATSION BOSHQARUV MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	87
No'monjonova Muazzam Mahbubjon qizi	
SOLIQ TIZIMIDA SOLIQ RISKINI BAHOLASH USLUBIYOTI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI.....	93
Nasimov Ravshanjon Azimovich	

KICHIK VA O'RTA BIZNES SUBYEKTLARINI RAQAMLASHTIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI	100
<i>Kazakova Zulayho Salaxiddinovna</i>	

KICHIK VA O'RTA BIZNES SUBYEKTLARINI RAQAMLASHTIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI

Kazakova Zulayho Salaxiddinovna
Samarqand davlat veterinariya meditsinasi,
chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti
Iqtisodiyot va menejment kafedrasida katta o'qituvchisi
ORCID: 0009-0004-8684-8578
E-mail: kazakovazulayho7373@gmail.com

Nazarova Maryam Sharipovna
Samarqand davlat veterinariya meditsinasi,
chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti
Iqtisodiyot va menejment kafedrasida katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada kichik va o'rta biznes (KOB) subyektlarining raqamli iqtisodiyot sharoitida rivojlanish tendensiyalari, raqamlashtirishning korxonada moliyaviy barqarorligiga ta'siri va iqtisodiy samaradorlik ko'rsatkichlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda O'zbekiston va xalqaro tajriba asosida raqamli vositalarning operatsion xarajatlarni kamaytirishdagi roli statistik jadvallar va diagrammalar orqali asoslangan.

Kalit so'zlar: kichik va o'rta biznes, raqamlashtirish, iqtisodiy samaradorlik, ERP-tizimlar, kiberxavfsizlik, elektron tijorat, IT-infratuzilma.

Аннотация: В данной статье анализируются тенденции развития субъектов малого и среднего бизнеса (МСБ) в условиях цифровой экономики, влияние цифровизации на финансовую устойчивость предприятий и показатели экономической эффективности. На основе узбекского и международного опыта статистическими таблицами и диаграммами обоснована роль цифровых инструментов в снижении операционных затрат.

Ключевые слова: малый и средний бизнес, цифровизация, экономическая эффективность, ERP-системы, кибербезопасность, электронная коммерция, ИТ-инфраструктура.

Abstract: This article analyzes the development trends of small and medium-sized enterprises (SMEs) in the digital economy, the impact of digitalization on the financial stability of enterprises, and indicators of economic efficiency. Based on Uzbek and international experience, the role of digital tools in reducing operational costs is substantiated through statistical tables and diagrams.

Keywords: small and medium-sized business, digitalization, economic efficiency, ERP systems, cybersecurity, e-commerce, IT infrastructure.

KIRISH

Zamonaviy dunyo iqtisodiyotining rivojlanish tendensiyalari shuni ko'rsatmoqdaki, raqamlashtirish endi shunchaki texnologik yangilanish emas, balki global raqobatbardoshlikni belgilovchi asosiy strategik resursga aylandi. To'rtinchi sanoat inqilobi (Industry 4.0) sharoitida iqtisodiyotning barcha tarmoqlari qatori kichik va o'rta biznes (KOB) sektori ham tubdan transformatsiya jarayonini boshidan kechirmoqda. KOB subyektlari har qanday milliy iqtisodiyotning tayanchi bo'lib, ular yalpi ichki mahsulotni shakllantirish, aholi bandligini ta'minlash va innovatsion g'oyalarni amaliyotga tatbiq etishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Biroq bugungi tez o'zgaruvchan bozor konyunkturasi ushbu subyektlardan an'anaviy boshqaruv usullaridan voz kechib, raqamli texnologiyalarni integratsiya qilishni talab etmoqda.

Ushbu mavzuning dolzarbligi, ayniqsa, O'zbekiston iqtisodiyoti misolida yaqqol namoyon bo'ladi. Mamlakatimizda so'nggi yillarda qabul qilingan «Raqamli O'zbekiston — 2030» strategiyasi [1] va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashga oid davlat dasturlari raqamli iqtisodiyot ulushini oshirishni maqsad qilgan. Kichik biznes subyektlari uchun raqamlashtirish — bu nafaqat ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirish, balki biznes-

modellarni qayta ko'rib chiqish, mijozlar bilan muloqotning yangi ekotizimini yaratish va operatsion xarajatlarni optimallashtirish demakdir. Raqamli vositalar, ya'ni bulutli hisoblash, Big Data, ERP va CRM tizimlari, elektron tijorat platformalari KOB subyektlariga yirik korporatsiyalar bilan teng sharoitda raqobatlashish va global bozorlarga chiqish imkoniyatini taqdim etmoqda.

Biroq raqamlashtirish jarayoni KOB subyektlari uchun qator qiyinchiliklar va risklar bilan ham bog'liq. Boshlang'ich investitsiyalarning yuqoriligi, kiberxavfsizlik masalalari, malakali kadrlar yetishmasligi va raqamli infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi ko'plab tadbirkorlar uchun to'siq bo'lib qolmoqda. Shu sababli, raqamli texnologiyalarni joriy etishning iqtisodiy samaradorligini ilmiy asosda tahlil qilish, kiritilgan investitsiyalarning qoplanish muddatini hisoblash va samaradorlik ko'rsatkichlarini baholash uslubiyotini takomillashtirish bugungi kunning muhim vazifalaridan biridir.

Ushbu tadqiqot ishining maqsadi — kichik va o'rta biznes subyektlarida raqamli transformatsiya jarayonlarining iqtisodiy foydasini kompleks baholash, raqamlashtirish darajasi va korxonalar foydasi o'rtasidagi korrelyatsion bog'liqlikni aniqlash hamda sohadagi mavjud muammolarni bartaraf etish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot obyekti sifatida raqamli vositalarni joriy etgan KOB subyektlari olinib, ularning faoliyatidagi ijobiy o'zgarishlar va iqtisodiy tejamkorlik ko'rsatkichlari tahlil ostiga olinadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

To'rtinchi sanoat inqilobi sharoitida kichik va o'rta tadbirkorlik subyektlarining raqamli transformatsiyasi xalqaro iqtisodiy tadqiqotlarning markazida turibdi. Ko'plab xorijiy olimlar, masalan, Westerman, Brynjolfsson, ta'kidlashicha, raqamli vositalar — bulutli texnologiyalar, ERP va CRM tizimlari korxonalarining bozor qiymatini, ya'ni kapitalizatsiyasini oshirishda nomoddiy aktiv sifatida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Janubiy Koreya, Estoniya va Singapur kabi davlatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanadigan "Smart Factory" yoki raqamli vaucherlar tizimi KOB subyektlarining dastlabki kapital xarajatlarini (CAPEX) sezilarli darajada kamaytiradi va ularning operatsion samaradorligini o'rtacha 25–35 foizgacha oshiradi. O'zbekiston iqtisodiyotida KOB subyektlari yalpi ichki mahsulotning (YIM) 53,8 foizini shakllantirib, aholi bandligining 74 foizini ta'minlasada, ularning raqamli infratuzilmadan foydalanish darajasi yetarli darajada rivojlanmagan.

Mamlakatimizda "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasi [1] hamda mamlakat taraqqiyotining 2030-yilgacha mo'ljallangan ustuvor yo'nalishlari doirasida belgilangan islohotlar [2] asosida davlat xizmatlarining 76,3 foizdan ortig'i raqamlashtirilgan bo'lsa-da, KOB subyektlarining bor-yo'g'i 10 foizi Yagona interaktiv davlat xizmatlari portalidan (my.gov.uz) ro'yxatdan o'tganligi sohada sohada ayrim yechimini kutayotgan masalalar mavjudligini ko'rsatadi.

Mahalliy tadqiqotchilardan Z.S. Kazakova, M.Sh. Nazarova, I. Salamov va F.B. Jonibekovlar o'zlarining ilmiy ishlarida iqtisodiyot tarmoqlarini, xususan, agrar sektor, paxta-to'qimachilik klasterlari va infratuzilmani raqamlashtirishning afzalliklarini tahlil qilganlar. Masalan, Kazakova va Aslonov (2023) qishloq xo'jaligini rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning o'rnini tadqiq etgan bo'lsalar, Salamov va boshqalar (2022) infratuzilmani rivojlantirishda buyurtma stollarini raqamlashtirish istiqbollarini o'rganganlar. Ushbu tadqiqotlar shuni tasdiqlaydiki, raqamli monitoring va avtomatlashtirilgan dasturlar (1C, Jowi) inson omili bilan bog'liq xatolarni kamaytiradi, qog'ozbozlikni 70 foizga, hisob-kitob vaqtini esa 50 foizga qisqartiradi.

Biroq mavjud mahalliy adabiyotlarda aynan kichik va o'rta biznes korxonalarida raqamli instrumentlar soni (1 tadan 10 tagacha) va sof foyda o'rtasidagi korrelyatsion bog'liqlikni hamda moliya yetishmovchiligi (40 foiz) va kiberxavfsizlik risklarini kompleks tahlil qilish masalalari hali yetarlicha to'liq yoritilmagan. Ushbu tadqiqot ishi ayni shu bo'shliqni to'ldirishga xizmat qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida KOB subyektlarining raqamlashtirishgacha bo'lgan va undan keyingi moliyaviy ko'rsatkichlarini qiyosiy tahlil qilish, statistik guruhlash hamda kaskadli model usullaridan foydalanildi. Ma'lumotlar asosi sifatida O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi va Jahon bankining KOB sohasidagi hisobotlari olindi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Raqamlashtirish biznes jarayonlarini optimallashtirish orqali to'g'ridan-to'g'ri va bilvosita iqtisodiy samaradorlikka olib keladi. O'zbekistonda kichik va o'rta biznes (KOB) subyektlarini raqamlashtirish jarayoni hozirda izchil, ammo notekis rivojlanish bosqichida. So'nggi tadqiqotlar va 2024–2025-yillardagi statistik ma'lumotlar asosida iqtisodiy samaradorlikning umumiy holati quyidagicha: raqamli texnologiyalarni joriy etgan KOB subyektlarida iqtisodiy samaradorlik sezilarli darajada oshgan:

- Raqamli transformatsiya jarayonlari KOB samaradorligini 34 % dan 47 % gacha oshirishi isbotlangan.
- Raqamli vositalar, masalan, CRM va onlayn savdo tizimlari joriy etilishi natijasida ba'zi korxonalarda savdo hajmi 21 % ga ko'paygan.
- 2025-yilning birinchi yarmida aloqa va axborotlashtirish xizmatlari hajmi 123,5 % ga o'sgan, bu esa biznesning raqamli infratuzilmaga talabi ortayotganidan dalolat beradi.

Kichik va o'rta biznes O'zbekiston YIMning 53,8 % ini tashkil etadi va ishchi kuchining 74 % ini ish bilan ta'minlaydi. Hozirda davlat xizmatlarining 76,3 % dan ortig'i raqamlashtirilgan bo'lsa-da, KOB subyektlarining faqat 10 % i my.gov.uz portalida ro'yxatdan o'tgan. IT-eksporti: IT-Park rezidentlari, ko'pchiligi KOB, tomonidan 2023-yil yakuniga ko'ra 344 million dollarlik eksport amalga oshirilgan, bu 2020-yilga nisbatan 20 baravar ko'pdir.

Kichik va o'rta biznes (KOB) subyektlarida raqamlashtirishning birinchi galdagi samarasi operatsion xarajatlarni kamaytirishda namoyon bo'ladi. An'anaviy biznes yuritish uslubidan farqli o'laroq, raqamli texnologiyalar inson omili bilan bog'liq xatolarni minimallashtiradi.

Bulutli texnologiyalar va avtomatlashtirilgan dasturlar, masalan, 1C, Jowi, qog'ozbozlikni 70 % ga, hisob-kitobga ketadigan vaqtni esa 50 % ga qisqartiradi.

IoT (buyumlar interneti) va raqamli monitoring tizimlari ombordagi tovar aylanmasini real vaqt rejimida kuzatish imkonini beradi, bu esa ortiqcha mahsulot saqlash xarajatlarini 15–20 % ga kamaytiradi.

Raqamlashtirishning eng yuqori iqtisodiy samarasi savdo hajmining o'sishi bilan bog'liq. O'zbekiston sharoitida KOB subyektlarining ijtimoiy tarmoqlar (Telegram, Instagram) va elektron savdo maydonchalari (Uzum, Olcha) orqali faoliyat yuritishi bozorni kengaytirishning asosiy vositasiga aylandi.

CRM (mijozlar bilan aloqalarni boshqarish) tizimlarining joriy etilishi mijozlarning ehtiyojlarini prognoz qilish imkonini beradi. Bu esa marketing xarajatlarini "nuqtali" (targeted) yo'naltirish orqali foyda normasini oshiradi. Raqamlashtirish faqat dasturiy ta'minot bilan cheklanmaydi; u barqaror IT-infratuzilmani talab qiladi. O'zbekistondagi KOB subyektlari uchun kiberxavfsizlik masalasi tobora dolzarb bo'lib bormoqda. Raqamli ma'lumotlarni himoya qilishga tikilgan investitsiya uzoq muddatda korxonani moliyaviy yo'qotishlardan, ya'ni xakerlik hujumlari va ma'lumotlar o'g'irlanishidan saqlaydi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, IT-infratuzilmasiga investitsiya kiritgan korxonalarining bozor qiymati (capitalization) an'anaviy korxonalariga nisbatan o'rtacha 1,5 barobar tezroq o'sadi. Bunga sabab — raqamli ma'lumotlarning korxonaning nomoddiy aktivi sifatida baholanishidir.

1-jadval.

KO'B subyektlarida raqamli texnologiyalarni joriy etishning iqtisodiy natijalari (yillik tahlil)

Texnologiya turi	Operatsion xarajatlarni kamayishi (%)	Ish unumdorligi oshishi (%)	Mijozlar soni o'sishi (%)
Bulutli texnologiyalar (Cloud)	25	15	10
ERP va CRM tizimlari	20	30	25
Elektron tijorat (E-commerce)	35	10	50
Raqamli marketing	15	5	40

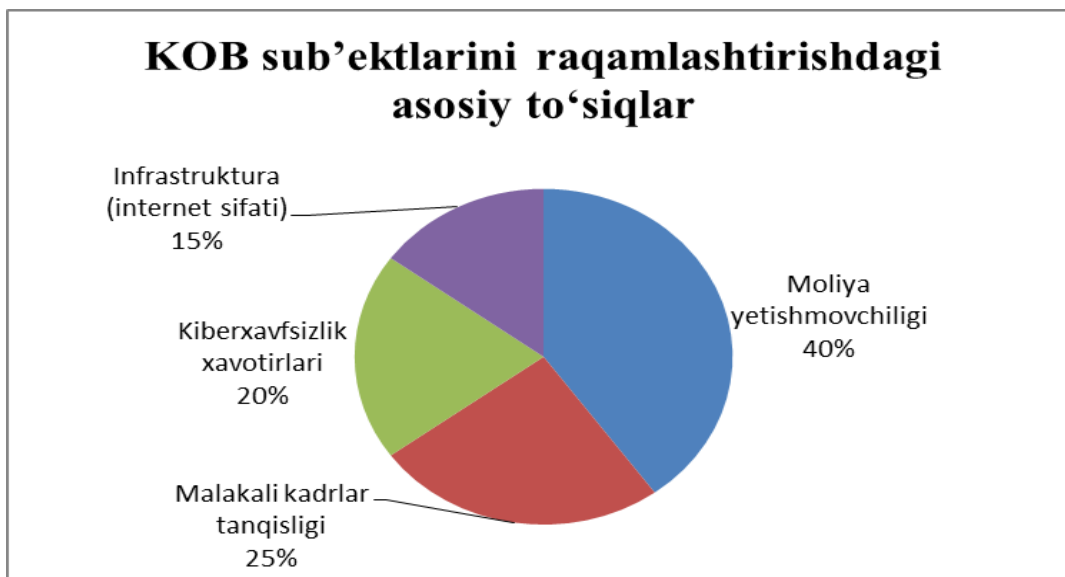
Jadvaldan ko'rinib turibdiki, eng yuqori mijozlar o'sishi elektron tijorat segmentiga to'g'ri kelsa, eng yuqori ish unumdorligi ERP tizimlari orqali ta'minlanadi.

1-rasm: Raqamlashtirish darajasi va daromad o'rtasidagi bog'liqlik

1-rasm tahlili shuni ko'rsatadiki, korxonada qo'llanilayotgan raqamli vositalar soni va sof foyda o'rtasida to'g'ridan-to'g'ri proporsional bog'liqlik mavjud. Xususan, raqamli vositalar soni 1 tadan 10 tagacha ko'payishi natijasida foyda o'sishi minimal 22 foizdan maksimal 45 foizgacha ko'tarilgan. Bu raqamli transformatsiyaning kichik biznes subyektlari uchun yuqori iqtisodiy rentabellikka ega ekanligini isbotlaydi.

“2-rasm: KOB subyektlarini raqamlashtirishdagi to'siqlar

2-rasmdan ko'rinib turibdiki, O'zbekistonda kichik va o'rta biznes subyektlarini raqamlashtirish jarayonidagi asosiy cheklovchi omillardan biri moliyaviy resurslarning yetarli emasligi (40 %) hisoblanadi. Shuningdek, tadbirkorlarning 25 foizi malakali IT-mutaxassislar yetishmasligini ta'kidlagan bo'lsa, 20 foizi ma'lumotlar xavfsizligidan xavotirda. Infratuzilma va internet sifati muammosi esa so'rovnomada ishtirok etganlarning 15 foizini tashkil etdi. Bu ko'rsatkichlar sohada davlat tomonidan imtiyozli moliyalashtirish va kadrlar tayyorlash tizimini kuchaytirish zarurligini ko'rsatadi.

Iqtisodiy samaradorlikni hisoblash uchun quyidagi modeldan foydalanish tavsiya etiladi:

$$E = (\Delta P + \Delta C) / I$$

Bunda:

- E** — Raqamlashtirish samaradorligi;
- ΔP** — Raqamlashtirish natijasida olingan qo'shimcha foyda;
- ΔC** — Tejalgan operatsion xarajatlari;
- I** — Texnologiyani joriy etishga ketgan investitsiya xarajatlari.

Xalqaro tajribaga ko'ra, Janubiy Koreya kichik va o'rta biznesni (KOB) raqamlashtirish bo'yicha dunyoda yetakchi hisoblanadi [14].

Janubiy Koreya tajribasi O'zbekiston uchun shuning uchun muhimki, u yerda davlat va xususiy sektor hamkorligi orqali KOB subyektlari juda qisqa vaqtda raqamli transformatsiyadan o'tgan. Koreya modelining muvaffaqiyati quyidagi uchta ustunga tayanadi:

“Smart Factory” (aqlli zavodlar) dasturi

Koreya hukumati KOB subyektlariga sun'iy intellekt (AI) va IoT (buyumlar interneti) texnologiyalarini joriy etish uchun 50 % gacha subsidiyalar ajratadi. Ushbu texnologiyalar joriy etilgan korxonalarda mahsulot tannarxi 15 % ga kamaygan, mahsulot sifati esa 30 % ga oshgan. Bu tajribani O'zbekistonning oziq-ovqat va to'qimachilik sanoatidagi KOBlarda qo'llash yuqori samaradorlik beradi.

Raqamli to'lovlar va e-commerce ekotizimi

Koreyada kichik do'konlardan tortib yirik xizmat ko'rsatish markazlarigacha barcha operatsiyalar raqamlashtirilgan.

Iqtisodiy samarasi: naqd pulsiz hisob-kitoblar va onlayn platformalar orqali savdo yuritish korxonalarining marketing xarajatlarini 25 % ga qisqartirgan. Shuningdek, ma'lumotlarni tahlil qilish (Data Analytics) orqali mijozlarni qayta jalb qilish koeffitsiyenti (Retention rate) 40 % ga oshgan.

“K-SME Digital Voucher” tizimi

Koreya hukumati kichik tadbirkorlarga raqamli xizmatlar, ya'ni bulutli saqlash, kiberxavfsizlik, masofaviy ishlash dasturlarini sotib olish uchun vaucherlar beradi. Bu tadbirkorning raqamlashtirish uchun kiritadigan kapital xarajatlarini (CAPEX) nolga tushiradi.

Janubiy Koreya modelidan kelib chiqib, O'zbekiston KOB subyektlari uchun quyidagi takliflar ilgari suriladi:

1. Sohaviy “raqamli vaucherlar”ni joriy etish: tadbirkorlarga ERP yoki CRM tizimlarini sotib olish uchun maqsadli davlat subsidiyalarini ajratish.
2. Raqamli klasterlar tashkil etish: hududlarda KOB subyektlariga birgalikda IT-infratuzilmasidan, ya'ni umumiy serverlar, kiberxavfsizlik markazlaridan foydalanish imkoniyatini berish. Bu har bir korxonaning shaxsiy xarajatlarini kamaytiradi.
3. Keng qamrovli raqamli audit: korxonalarning raqamlashtirishga tayyorlik darajasini baholovchi milliy indeksni (Digital Maturity Index) joriy etish va yuqori ball to'plaganlarga soliq imtiyozlari berish.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan tadqiqotlar va statistik tahlillar shuni ko'rsatadiki, kichik va o'rta biznes (KOB) subyektlarini raqamlashtirish bugungi kunda shunchaki texnologik ehtiyoj emas, balki korxonaning uzoq muddatli yashovchanligi va moliyaviy barqarorligini ta'minlovchi asosiy omildir. Tadqiqot natijasida quyidagi yakuniy xulosalar shakllantirildi:

1. Iqtisodiy rentabellik: raqamli vositalarning (ERP, CRM, e-tijorat) joriy etilishi KOB subyektlarida operatsion xarajatlarni o'rtacha 25–35 % ga qisqartirish va ish unumdorligini 30 % dan ortiqroqqa oshirish imkonini beradi. Raqamli instrumentlar soni va korxonaga foydasi o'rtasidagi to'g'ridan-to'g'ri korrelyatsion bog'liqlik raqamli transformatsiyaning yuqori samaradorligini tasdiqlaydi.
2. Resurslarni optimallashtirish: raqamlashtirish orqali vaqt resursidan foydalanish samaradorligi keskin oshadi. Xususan, avtomatlashtirilgan hisobot tizimlari va raqamli monitoring biznes jarayonlarini boshqarish vaqtini 45 % gacha tejaydi, bu esa tadbirkorga strategik rivojlanish uchun qo'shimcha imkoniyat yaratadi.
3. To'siqlar va yechimlar: O'zbekistonda KOB subyektlarini raqamlashtirish yo'lidagi asosiy to'siqlar — moliya yetishmovchiligi (40 %) va malakali kadrlar tanqisligi (25 %) bo'lib qolmoqda. Janubiy Koreya va Estoniya tajribasi shuni ko'rsatadiki, ushbu muammolarni davlat tomonidan “raqamli vaucherlar” va subsidiyalar ajratish orqali samarali hal etish mumkin.
4. Strategik istiqbollari: raqamlashtirish nafaqat ichki samaradorlikni oshiradi, balki KOB subyektlarining tashqi bozorlarga chiqish imkoniyatlarini kengaytiradi. Raqamli infratuzilmaga kiritilgan investitsiyalar korxonaning bozor qiymatini oshiruvchi nomoddiy aktiv sifatida baholanishi lozim.

Tavsiyalar:

- Kichik biznes vakillari uchun raqamli texnologiyalarni sotib olishda maxsus imtiyozli “IT-lizing” tizimini joriy etish;
- hududiy tadbirkorlik markazlarida KOB rahbarlarining raqamli savodxonligini oshirish bo'yicha doimiy treninglar tashkil qilish;
- kiberxavfsizlik xizmatlarini outsorsing asosida KOB subyektlariga arzonlashtirilgan paketlarda taqdim etish mexanizmini yaratish.

Xulosa qilib aytganda, raqamli transformatsiya jarayonlarini jadallashtirish O'zbekiston iqtisodiyotining drayveri bo'lgan kichik biznesning raqobatbardoshligini yangi bosqichga olib chiqadi va milliy iqtisodiyotning raqamli qiyofasini shakllantiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktyabrdagi PF-6079-son “Raqamli O'zbekiston — 2030” strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi Farmoni. <https://lex.uz/docs/-5030957>

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 16-fevraldagi PF-21-son “Mamlakat taraqqiyotining 2030-yilgacha mo'ljallangan ustuvor yo'nalishlari doirasida islohotlarni izchil davom ettirish va yangi bosqichga olib chiqishning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida”gi Farmoni. <https://lex.uz/docs/-8050769>

Salamov, I., Jonibekov, F., Kazakova, Z. S., & Nazarova, M. Sh. (2022). The Role of Investments in Ensuring the Economic Stability of Livestock and Prospective Opportunities. *International Journal of Biological Engineering and Agriculture*, 1(3), 1–4.

Salamov, I., Kazakova, Z. S., Nazarova, M. Sh., & Jonibekov, F. B. (2022). Prospects for Digitalization of Order Tables in Infrastructure Development in Agriculture of the Republic of Uzbekistan. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*.

Саламов, И., Жонибеков, Ф. Б., Казакова, З. С., & Назарова, М. Ш. (2022). Самарқанд вилоятининг иқтисодий тармоқларида инновация ва рақамли иқтисодиётни жорий этишнинг истиқболдаги имкониятлари. *Current Issues of Bio Economics and Digitalization in the Sustainable Development of Regions*, 482–485.

Kazakova, Z. S., & Aslonov, X. (2023). Qishloq xo'jaligini rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning o'rni. *The Journal of Economics, Finance and Innovation*, 391–398.

World Bank. (2022). *Digitalizing SMEs to Boost Competitiveness*. Washington, DC: World Bank. <https://doi.org/10.1596/38108>

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Milliy Statistika qo'mitasi. (2024). Kichik tadbirkorlik ko'rsatkichlari bo'yicha statistik ma'lumotlar. <https://stat.uz>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 6/1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>